

HaKtav V'HaKabbalah: To Know And To, הלואי, Be Informed Of Your Wrongdoing

Parashat Vayikra 5779

R' Yisroel Meir Rosenzweig - enrosenzweig@gmail.com

הודע אליו חטאתו

1. Vayikra 4:22-31

- (כב) אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא וְעֵשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ד' אֶלְקֵינוּ אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ בְּשִׁנְיָהּ וְאֲשָׁם:
- (כג) או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים:
- (כד) וסמך ידו על ראש השעיר ושחט אתו במקום אשר ישחט את העלה לפני ד' חטאת הוא:
- (כה) ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת דמו ישפך אל יסוד מזבח העלה:
- (כו) ואת כל חלבו הקטיר המזבחה כחלב זבח השלמים וכפר עליו הכהן מחטאתו ונסלח לו: פ
- (כז) ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשתה אחת ממצוות ד' אשר לא תעשינה ואשם:
- (כח) או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא קרבנו שעיר עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא:
- (כט) וסמך את ידו על ראש החטאת ושחט את החטאת במקום העלה:
- (ל) ולקח הכהן מדמה באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת כל דמה ישפך אל יסוד המזבח:
- (לא) ואת כל חלבו יסיר באש הוסר חלב מעל זבח השלמים והקטיר הכהן המזבחה לריח ניחח לד' וכפר עליו הכהן ונסלח לו: פ

2. Rashi [1040–1105, France], 4:23

- (כג) או הודע - כמו אם הודע. הרבה 'או' יש שמשמשין בלשון 'אם', 'ואם' במקום 'או', וכן או נודע כי שור נגח הוא (שמות כא לו):
- הודע אליו - כשחטא היה סבור שהוא היתר, ולאחר מכאן נודע לו שאיסור היה:

3. R' Yaakov Tzvi Mecklenburg [1785 - 1865, Germany, Russia], HaKtav V'HaKabbalah, Vayikra 4:14

- (יד) ונודעה החטאת. לרבותינו (בת"כ ובהוריות) דוקא שנודע להם מעצמם מה שחטאו בהוראה, אבל אם שכחו עצמו של חטא שהורו בו, כגון שנסתפק להם מה זה התירו, אם מקצת חלבים אם מקצת דמים, אע"פ שהעם מודיעים אותם מה שהורו להם, פטורים מקרבן (ערמב"ם פי"ד משגגות ה"ד) לפי"ז ונודעה הוא מפעל מצד הפועל, כענין כי יומך אחיך ונמכר לך, דמוכר עצמו מיירי לא בנמכר ע"י אחרים, וכמ"ש וראו ג' לא נודעתי:

4. R' Yaakov Tzvi Mecklenburg [1785 - 1865, Germany, Russia], HaKtav V'HaKabbalah, Vayikra 4:23

- (כג) הודע אליו חטאתו. דעת רבותינו שמשמעותו שנודע לו מעצמו ולא שיודיעוהו אחרים... ואמר רש"י אף שהודע הוא הפעל, ומשמעו ע"י אחרים וכמ"ש הרשב"ם והראב"ם... והוציאו רבותינו התיבה ממשקלה הנהוג ולא פירשוהו בלשון הפעל, כי לא מצאנו בשום מקום שמוש מלת אל אחר לשון הודעה, אבל מצאנו אחריו שמוש למ"ד, והודעת להם את הדרך, שבת קדשך הודעת להם, יודיע דרכיו למשה, להודיע לבני האדם גבורותיו, והיה גם כן ראוי לכתוב הודע לו חטאתו, ומדכתיב אליו משמע שאיננו לשון הודעה כ"א לשון התודעות, שעליו נופל שמוש מלת אל, כדכתיב בהתודע יוסף אל אחיו, במראה אליו אתודע, ולכן הלשון הודע אליו סותר קצתו את קצתו,
- וע"כ צריכים אנו לומר שבכוונה השתמשה התורה במליצה כזאת להעמידנו על שתי כוונות מתחלפות ומתאחדות, ולהורות שלא די בהודעה גרידא, אבל צריך שתהא עמה התודעות לאפוקי הכחשה, וז"ש או הודע אליו ולא שיודיעוהו אחרים, או הודע אליו מ"מ, ודוגמתו ארז"ל וכי יותן דומיא דכי יתן. וזה מה שיורה על שלמות בעלי התלמוד בטיב חכמת הלשון, ושהם היו בקיאים במליצת לשון עברית יותר מכל החכמים הבאים אחריהם:

- או הודע אליו. כמו אם הודע, יש הרבה 'או' משמשים בלשון 'אם' (רש"י) ויתכן שבכוונה שינה הכתוב לכתוב מלת או, שיש בו גם הוראת מלת אולי כלומר הלואי כמו או או אז יכנע לבבם הערל (בחקותי כ"ז מ"א) ע"ש רש"י, ומסתעף מלת או משרש אוה, אוה למושב לו, בכל אות נפשם, שענינם חפץ ורצון, ויש א"כ במלת או הוראה משותפת, כמלת אם לתנאי, וכמלת הלואי ואולי, יטעמו כטעם שניהם, כלומר תנאי רצוני (ווינשענדע בעדינגונג) והוא הנרצה בכאן, כי כשיזדמן חטא לאדם בשגגה בלא ידיעה טובה גדולה הוא אליו אם יתודע לו שגגת חטאו בכדי שיפקח על נפשו מכאן ואילך להתבונן היטב על כל תנועה ממעשיו שלא תארע עוד תקלה לידו, והזהר כל אדם לפשפש תמיד במעשיו ולמשמש בהם ולראות אם הם כלם זכים ונקיים ואין בהם מכשל עון אשר חטא, ואשרי לו לאדם אם תתודע אליו השגגה שנזדמנה לידו למען ידע להבא וישמור לנפשו בזהירות יותר גדולה, כי יראה גודל חיובו לדקדק בכל מעשיו ולשקול דרכיו במאזני צדק, כי כמו שבחלאי הגוף נוח לו לאדם אם ירגיש מיד בראשית חליו כי אז הרפואה קלה עליו, כי אם ראשית החלי היא בלתי נרגשת היא הולכות ומתרבה עד שכמעט אין תרופה למכתו, ככה נוח לו לאדם להתודע מיד משגגת מעשיו בעוד שלא התגברה עליו חלי נפשו כי אז רפואתה קרובה וקלה עליו, לכן אמר הכתוב כאן או הודע אליו חטאתו (תנאי רצוני) כלומר הלואי שישים אל לבו לפשפש ולמשמש ויתודע שגגו - והתבונן כי רק כאן בנשיא, ובפרשה שאחרי' בנפש אחת תחטא, אמר קרא לשון או, כי ליחיד אפשר ששגגת חטאו ישאר תמיד בהעלם לנפשו, אמנם דעתו נוחה עליו יותר אם יתודע לכן אמר בו לשון או, כי חפצו ורצונו להתודע, אבל למעלה בכל עדת ישראל ישגו אמר סתם ונודעה החטאת, כי שגגה כזו בודאי תתודע, דלא משכחת לה שכל הסנהדרין וכל הקהל שעשו על פיהם, כולם ישארו תמיד בהעלם שגגתם, ובודאי יתודע לאחד מהם, לכן לא יתכן שם לומר מלת או שהוא לשון הלואי, (עמ"ש נשא ה' למ"ד) או איש.

5. Talmud Bavli [5th Century, Iraq], Eruvin 13b

- תנו רבנן: שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים: נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. נמנו וגמרו: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא - יפשפש במעשיו. ואמרי לה: ימשמש במעשיו.